

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta Filozofická

Bakalářská práce

Vliv dětského domova na život dospělého jedince

Tereza Polatová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra Sociologie a sociální práce

Studijní program Sociologie

Bakalářská práce

Vliv dětského domova na život dospělého jedince

Tereza Polatová

Vedoucí práce:

Mgr. Karel Řezáč, Ph.D.

Katedra Sociologie a sociální práce

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň 2023

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Karlu Řezáčovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce a jeho cenné rady. Mé velké díky patří mým respondentům, bez kterých by tato práce nevznikla. Také děkuji mé rodině, která mi byla velkou oporou.

Obsah

ÚVOD.....	6
1. ÚSTAVNÍ PÉČE O DĚTI V ČR.....	9
1.1. Typy Ústavní výchovy v ČR.....	9
1.1.2. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	10
1.1.3. Diagnostický ústav	10
1.1.4. Dětský domov a dětský domov se školou	10
1.1.5. Výchovný ústav	10
2. ŽIVOTNÍ SITUACE.....	11
2.1. Životní situace dítěte v dětském domově	11
2.2. Psychická deprivace.....	12
2.3. Problémy u dětí spojené s vyrůstáním v ústavní péči mimo vlastní rodinu	12
2.4. Kvalita života.....	14
2.5. Obecné pojetí kvality života v rámci historie	15
3. DĚTSKÝ DOMOV.....	15
3.1. Historie dětských domovů.....	16
3.2. Vztahy v dětských domovech.....	16
3.2.2. Činnost a organizace dětského domova	17
4. OPUŠTĚNÍ DĚTSKÉHO DOMOVA	18
4.1. Příprava na odchod z dětského domova	19
4.2. Podpora a pomoc při odchodu ze strany dětského domova.....	20
5. METODOLOGIE	23
6. CÍLE VÝZKUMU	24

6.1.	Hlavní cíl a dílčí cíle.....	24
7.	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	25
7.1.	Etické aspekty výzkumu.....	26
8.	ROZHOVORY	27
8.1.	Rodinná situace	27
8.2.	Životní situace	28
8.3.	Profesní situace	31
8.4.	Současný život	32
9.	VÝSLEDKY VÝZKUMU	34
10.	DISKUZE A ZÁVĚR.....	35
	RESUMÉ	37
	POUŽITÉ ZDROJE	38

Úvod

Z dětských domovů odcházejí dospělí lidé, kteří se teď budou muset vydat vlastní cestou životem, která pro ně nebude lehká. Můžou mít v hlavě plno otázek, co teď? Připravili mě vychovatelé dostatečně na život, který mě čeká? Zvládnou být plnohodnotným rodičem svých dětí, aniž bych měl příklad u svých rodičů, když mě opustili?

Důvodem, proč jsem si vybrala právě toto téma je, že mám blízký vztah k dětem, a hlavně ke svým rodičům. Sama bych si nedokázala představit, jaké to je opustit dětský domov a být už na všechno sám. Samozřejmě existuje několik organizací, které těmto lidem pomáhají se postavit na vlastní nohy, ale důležité je to rozhodnutí, které každý musí učinit pouze a jen sám.

Touto prací jsem zjišťovala, jak se dospělý člověk po opuštění dětského domova zvládne postavit na vlastní nohy a zvolit správnou cestu životem. Chtěla jsem zjistit, jak jsou lidé z dětského domova připraveni žít sami a mít kvalitní život. Zda ho na to vychovatelé v dětském domově připravili, anebo se alespoň poučili z chyb svých rodičů.

Pro získání dat jsem použila kvalitativní výzkum, který byl uskutečněn metodou polostrukturovaných rozhovorů. Tento přístup jsem vybrala proto, že jsem chtěla zkoumat skupinu respondentů, kteří mají zkušenosti s problémem se kterým se ve své práci zabývám. Metoda polostrukturovaných rozhovorů, kterou jsem zvolila, nabízí větší prostor pro to, aby se moji respondenti mohli co nejvíce vyjádřit k dané problematice. Díky polostrukturovaným rozhovorům jsem mohla blíže nahlédnout do života vybraných respondentů, kteří vyšli z dětského domova a zjistit, jak žijí, a jak se staví k rodinnému životu, i když sami neměli možnost mít ten správný příklad u svých rodičů.

Myslím si, že tohle téma je pro společnost velmi důležité. Některé negativní předsudky o dětech z dětského domova jsou pořád aktuální a společnost má o nich pořád dost špatné mínění. Chtěla jsem touto prací vyvrátit některé negativní postoje, které se dotýkají lidí původem z dětského domova a negativně je ovlivňují v jejich osobním životě.

Cílem mé práce je zjistit s **jakými specifiky životní situace se setkávají lidé po opuštění dětského domova?** Účel mé práce je zjistit pomocí rozhovorů jak lidé po opuštění dětského domova, žijí ve svém vlastním životě.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Ústavní péče o děti v ČR

Ústavní výchova je institut platného práva České republiky obsažený v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Toto opatření je navrženo orgánem sociálně-právní ochrany dětí a schváleno soudem. Uplatňuje se v případech, kdy rodina o dítě není schopna nebo ochotna náležitě pečovat a výchovu dítěte nelze zajistit jiným adekvátním způsobem (Kopřivová, 2006).

Legislativu o umístění a péči o děti v ústavních zařízeních (pro nás v dětském domově) podpírá zákon č. 109/2002 Sb., který upřesňuje, jakým dětem je péče v dětském domově poskytována, dále řeší otázku vzdělání, práv a povinností zaměstnanců ústavních zařízení, povinnosti vedení ústavů a v neposlední řadě také úhradu péče za děti, jejich kapesné, osobní dary a věcnou pomoc.

Ústavní péči poskytují klientům odborně vzdělaní zaměstnanci v ústavních zařízeních, která mají rezidenční charakter. Je to poměrně široký pojem zahrnující různé typy zařízení v oblasti zdravotnické, sociální a školské. Ústavní péči lze chápat jako zastřešující pojem k ústavní výchově. Ústavní výchova se podle Sychrové (2014) mnohem častěji používá ve spojitosti s péčí zaměřenou na dítě.

Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí bylo k 30. červnu 2022 v ČR umístěno celkem 4 256 dětí v dětských domovech a ústavech sociální péče. Celkový počet dětí umístěných v ústavní péči v posledních letech klesá, což je pozitivní trend. V roce 2020 to bylo 4 728 dětí. (MPSV, 2022).

1.1. Typy Ústavní výchovy v ČR

Ústavní výchova v ČR je určena pro děti a mladistvé, kteří se nacházejí v těžké životní situaci, která je neumožňuje zůstat v rodinném prostředí. Ústavní výchova je poskytována v různých typech zařízení, které se liší svým zaměřením a úrovní poskytované péče. Typ ústavní výchovy v ČR, který nás bude nejvíce zajímat, jsou dětské domovy. Dětské domovy poskytují péči o děti a mladistvé v různém věku a s různými potřebami, od kojenců až po dospívající. Zaměření dětských domovů může být různé, např. výchovné, sociálně-terapeutické, ale také specializované na děti s postižením či s těžkými psychiatrickými poruchami (Vančáková, nedatováno).

1.1.2. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se nachází v situaci, kdy nemá dostatečnou péči, nebo je ohrožen jeho příznivý vývoj. Jde-li o dítě, které je týrané, zneužívané anebo se ocitlo v situaci, kde jsou narušeny jeho základní práva (Pemová, Ptáček, 2022).

Tomuto ohroženému dítěti musí být poskytnuty základní životní potřeby, které obsahují ubytování, zajištění zdravotní, psychologické a jiné služby. Délka pobytu v tomto zařízení může být 3-6 měsíců, doba jeho pobytu může být prodloužena, avšak celková doba nepřetržitého pobytu dítěte nesmí překročit dobu 12 měsíců (Pemová, Ptáček, 2022).

1.1.3. Diagnostický ústav

Diagnostický ústav se zaměřuje na diagnostiku a léčbu dětí s poruchami autistického spektra, poruchami učení a chováním u dětí s psychiatrickými a psychologickými problémy. Ústavy poskytují komplexní péči včetně lékařského vyšetření, psychologického a pedagogického posouzení, terapie (Vančáková, nedatováno).

Diagnostické ústavy jsou především školskými zařízeními, ve kterých by mělo maximálně po osmi týdnech proběhnout zevrubné hodnocení dítěte, hlavně po jeho psychické a výchovné stránce, ale i jeho rodinné situace. Posléze se dítě dostává do péče jiných zařízení, popřípadě se vrací do své rodiny (Matoušek a kol., 2013).

1.1.4. Dětský domov a dětský domov se školou

Pokud nemá dítě výchovné problémy je místo diagnostického ústavu rovnou přesunuto do dětského domova. Pokud jsou u dítěte známy výchovné problémy, přemísťuje se do dětského domova se školou. Sem nastupují děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Je možné, aby ředitel toho zařízení dal žádost, a dítě může být přemístěno do školy, která není součástí dětského domova se školou (zákon č. 109/2002 Sb.).

1.1.5. Výchovný ústav

Existuje u nás i tzv. Výchovný ústav, který je pro mladistvé od patnácti let věku. Děti ve výchovných ústavech jsou rozdělené podle pohlaví. V prostorách ústavu se

nachází učiliště, díky němuž se mohou mladiství vyučit. Z výjimečně závažných důvodů nebo při výskytu poruch chování je možno do výchovného ústavu umístit i dítě starší dvanácti let s nařízenou ústavní výchovou (Trnková, 2018).

2. Životní situace

Životní situace lze definovat jako *"konkrétní okolnosti a události, které ovlivňují jedince nebo skupinu jedinců a mají vliv na jejich chování a emocionální stav"* (Bridges, 1986, str. 7). Jedinci se v průběhu svého života potýkají s různými životními situacemi, jako jsou například sňatky, rozvody, narození dítěte, ztráta zaměstnání nebo smrt blízké osoby.

Existuje mnoho zdrojů, které ovlivňují, jak se lidé s různými životními situacemi vyrovnávají. Některé z těchto zdrojů jsou vnitřní, jako je osobnost, zkušenosti a zdroje resilience, zatímco jiné jsou vnější, jako jsou rodina, přátelé, kultura a společnost (Thoits, 2011).

Životní situace se obecně vztahuje na konkrétní okolnosti a události, které ovlivňují život jedince nebo skupiny jedinců. Může se jednat o různé změny a události. Jako je změna práce, finanční problémy. Každá životní situace může mít různé důsledky a vliv na jedince nebo skupinu jedinců. Může způsobit stres, úzkost, ale také může poskytnout příležitosti k růstu a rozvoji. Proto je důležité se snažit porozumět významu každé životní situace a najít způsoby, jak s ní úspěšně pracovat a přizpůsobit se jí.

2.1. Životní situace dítěte v dětském domově

Životní situace dětí v dětském domově může být velmi složitá a ovlivňovat mnoho oblastí jejich života, jako jsou například vztahy, vzdělání, zdraví a emocionální stav. Díky některým studiím, které se zabývají touto problematikou, díky nim můžeme nahlédnout, jak se s některými životními situacemi nakládá a případně jak toto téma uchopit.

Životní situace dítěte v dětském domově se může definovat jako *"soubor podmínek, ve kterých se dítě nachází v rámci dlouhodobé pobytové péče, které ovlivňují jeho vývoj, chování a psychický stav"* (Kubičková, 2018, str. 12). Tyto podmínky zahrnují mimo jiné rozdílné sociální vztahy, omezené možnosti rodinného života a výchovy, a narušený vývojový proces dítěte.

Životní situace dítěte v dětském domově lze definovat také jako *"okolnosti a události, které ovlivňují děti a mladistvé, kteří jsou umístěni v náhradní rodinné péči nebo v instituci, a mají vliv na jejich fyzický, emocionální a psychologický vývoj"* (Dozier, Zeanah, Bernard, 2016, str. 69). Život v dětském domově může zahrnovat mnoho různých situací, jako je například změna místa pobytu, oddělení od rodiny, pocit osamělosti, ztráta identity a pocit nedostatku kontroly nad vlastním životem.

2.2. Psychická deprivace

Typickým znakem pro ústavní výchovu může být psychická deprivace. *„Psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře po dosti dlouhou dobu“* (Matějček a kol., 1997, str. 8).

Pro kvalitní, a především zdravý vývoj malého dítěte jsou potřebné významné základní biologické potřeby (jídlo, hygiena a jiné), které by měly být uspokojeny. Pro zdravý vývoj dítěte, které má dospět jako psychicky zdravá osoba jsou velmi důležité základní potřeby, které od začátku musí dítě dostávat v dostatečné míře. Mezi základní definované potřeby patří:

Potřeba dostatečné proměnlivosti a kvality vnějších podnětů, jedná se o naladění organismu na různé stupně aktivity. Potřeba soustavnosti, pravidel a řádu, při uspokojení vzniká tzv. organizovaný a smysluplný svět, který není chaotický a nepřehledný. Potřeba blízkých sociálních vztahů a komunikace, kdy uspokojováním dochází k základní potřebě jistoty, bezpečí. Vztah k matce a dalším blízkým osobám. Potřeba společenského uznání a postavení, kdy dochází k osvojení společenských rolí, postojů a životního cíle, dále pak i uvědomění si vlastního já a identity. Potřeba životní vize a budoucnosti, dávající naší životní cestě nějaký smysl a cíl. (Matějček a kol. 1997).

2.3. Problémy u dětí spojené s vyrůstáním v ústavní péči mimo vlastní rodinu

Děti, které vyrůstají mimo svou vlastní rodinu, zažili mnoho zklamání, žili v nedůvěře a také se mohli potkat s násilím nebo jinými problémy, které u nich mohl vyvolat stres a jiné psychické potíže nebo pocit strachu z dalšího zklamání. Naše společnost většinou nemá pochopení pro tyto děti. Ty se obvykle můžou skrývat za

projevem agresivity, hyperaktivity nebo úplně uzavřené chování, ono chování si děti často vytvářejí v životních situacích, které je potkají. Děti těžko navazují vztahy a bývají si v nich často nejisté, potýkají se s pocitem viny a ztrácí sebevědomí. U menších dětí se může objevit problém s vývojem řeči, špatná výslovnost, nebo neobvyklá mluva. V pozdějším věku mohou mít děti problém s učením, pozorností a chováním. Ve školách může přijít problém s kázní a nároky, které na ně vyučující kladou. Děti vyrůstající mimo rodinu se často mohou cítit ohrožení, zapříčiňuje to pravděpodobně nezkušenost v sociálních vztazích. Mnoho z nich neví, jak si s danou agresí poradit. Pro ně je přirozený způsob obrany agrese, útok, kterými dochází k určitému afektu. Týrané děti mají problém s intimním a blízkým kontaktem, často se necítí dobře, když se jich někdo dotýká. Někdy se naopak můžou děti často „lepit“ na druhé a tím se mohou cítit v bezpečí. Děti se bojí navázat hlubších vztahů a citů. (Grohová, a kol., 2011).

S ústavní výchovou dětí mohou vznikat i různá rizika „*Problematika ústavní výchovy je celospolečenský problém, který souvisí se sociálním klimatem společnosti, odráží aktuální hodnoty, postoje, názory, ekonomické možnosti a v neposlední řadě i politické priority. Vyjadřuje úroveň sociálního citění, priority výchovných cílů, včetně kvality školského systému i postavení rodiny a reálných možností její podpory.*“ (Janský, 2014, str. 115)

Hlavně kvůli tomu by se měl klást velký důraz na to, aby rozvojové spolupráce umožňovaly a poskytovaly rodinám podporu. Ta by jim pomohla v tom, aby se s dětmi mohli stýkat a zajistit jim pro to potřebnou péči. Tyto ústavní instituce by tedy měly být zrušeny, aby tyto změny vedly k příznivému rozvoji a existovala tak nějaká paralelní a alternativní forma výchovy o děti. (Klingvall, 2001).

V ústavech to může být pro děti stereotypní, protože ve většině případů z dětského domova není cesta ven. V České republice mohou děti domov opustit až ve věku 18 let. Jedinci, kteří žijí dlouhou dobu v ústavní péči, mohou mít psychické trauma, které je může poznamenat až do konce života. Jedinci vyrůstající v ústavním zařízení jsou neochotní se setkávat s lidmi, kteří nepobývali v ústavním zařízení. Ve většině případů jsou spokojeni ve vztahu, nebo v kontaktu s lidmi, kteří mají tu samou zkušenost a prožili si to samé. I po opuštění dětského doma se stále stýkají se skupinami lidí z ústavního světa (Mühlpachr, 2001).

Musíme vzít v potaz, že každé dítě je jiné a každé dítě přichází v jiném věku. S každým věkem přichází jiné problémy, které mohou dítě ovlivnit. Každé dítě je jiné,

takže i míra problémů se vyskytuje v jiném měřítku. Je jasné, že když se dítě dostane do dětského domova jako batole, nebude si na své biologické rodiče vzpomínat a jeho interakce v dětském domově nebude tak náročná než, když se do dětského domova dostane například dítě v předškolním věku, kterému rodiče schází. Kritickým obdobím pro vývoj dítěte je zejména období mezi prvním až třetím rokem života (Matějček, 1999).

2.4. Kvalita života

Kvalitu života můžeme chápat jako vícerozměrný, subjektivní konstrukt, který je měřitelný na základě toho, jak sám člověk hodnotí svou životní situaci. Jeho využití je hlavně ke sledování účinnosti u psychosociálních a zdravotnických intervencí. Tento pojem je vymezen a definován různými disciplínami, které je vidí dost odlišně. Obecně je pojem kvalita života představována jako cíl lidského úsilí, které přesahuje materiální hodnoty vyjádřené objemovými ukazateli. Kvalitu života můžeme chápat jako indikátor zdraví, který je zaměřen převážně na duševní, fyzickou a sociální pohodu (Matoušek a kol., 2013).

Koncepty kvality života kategorizují různé pohledy vědních disciplín, které vytvořil Ruut Veenhoven. V jeho modelu se objevují čtyři typy kvality života. Tento model nám pomáhá kategorizovat dané koncepty, kterými se chceme zabývat. Do prvního kvadrantu, který je označen písmenem A se řadí ekologické, sociální, ekonomické a kulturní podmínky, kterými se zabývá spousta vědních oborů např. ekologie, architektura apod. Do kvadrantu B patří fyzické, psychické zdraví, které jsou pojmenovány jako životaschopnost jedince. Řadí se mezi to psychologický kapitál, adaptivní potencial, zdraví a způsobilost. Kvadrant C se zabývá o užitečnosti života, jež jsou vyšší hodnoty nežli přežití a transcendentální koncepce. Podle Veenhovena tabulky je kvadrant D, který má zobrazovat vlastní hodnocení života. Pod tímto pojmem si můžeme představit spokojenost, pocit štěstí a smysluplné žití v souladu s vlastním životem. Kvalita života je úzce spojená s koncepty dobrého života, jež jsou v souladu dávné antické filosofie, která ztotožňovala dobro s lidskou rozumovou podstatou (Matoušek a kol., 2013).

2.5. Obecné pojetí kvality života v rámci historie

Lidé se odjakživa zabývají otázkou, co je to pojem kvalita života? Z historie si například můžeme uvést dva druhy studijního zájmu u kvality života. První bylo náboženství, které bylo v celém světě velkým fenoménem. V téhle duchovní sféře se zajímali hlavně o spirituální život, který vedl k otázkám „dobrého života“ nebo „moudrého života“. Další směr se ubíral k pojetí kvality života, a to díky cestě filozofické. V tomhle filozofickém pojetí se zabývali otázkami „dobrého“ v protikladu „špatného“ života (Hlinicová, 2004).

3. Dětský domov

Dětský domov zajišťuje péči o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu a nemají zvlášť závažné poruchy chování. Do dětského domova jsou umístěny děti od 3 let do nejvýše 18 let, pokud dále studují, mohou zde být až do věku 26 let. Do dětského domova se mohou umisťovat i nezletilé matky spolu se svými dětmi (Pemová, Ptáček, 2022).

V dětském domově jsou děti do té doby, než se dostanou do náhradní rodiny, což se ne každému poštěstí. Dostávají se sem nezaopatřené děti, které nemohou z určitých důvodů žít ve vlastní rodině. Převážně se jedná o důvody nefunkčního prostředí pro zdravý vývoj dítěte. Dále zde mohou vyrůstat děti, které jsou opuštěné například z důvodu úmrtí jejich rodičů neboli sirotci. Dalším důvodem mohou pak být rodiče, kteří se nacházejí ve výkonu trestu a nejsou schopni zajistit důstojnou výchovu dítěti. Také se zde umisťují děti, které jsou vystaveny násilí, zneužívání nebo zanedbávání. Pokud je dítě v rodině ohroženo předává se do institucionální péče. *"Dětské domovy jsou instituce, které poskytují dočasné bydlení a péči dětem a mládeži, které nemohou žít se svými biologickými rodinami z důvodu násilí, zneužívání, zanedbávání, úmrtí nebo jiných důvodů. Děti jsou umístěny v domovech na dobu neurčitou, než najdou novou rodinu nebo dospějí do věku samostatnosti."* (Courtney, 2011, str. 4).

Měli bychom si však uvědomit, že děti vyrůstající v dětských domovech jsou stejné jako ostatní děti, a nemělo by na ně být nahlíženo jinak. Potřebují jinak zvláštní péči, nebo speciální výchovu, proto existuje terapeutické rodičovství. Chtějí cítit to stejné jako děti vyrůstající v rodinách. Chtějí dostávat lásku, pocit bezpečí, podporu a

porozumění. Chtějí mít okolo sebe lidi, kteří je mají rádi a budovat vztah s dospělými osobami., proto by k nim společnost měla být co nejvíce chápavá.

3.1. Historie dětských domovů

Jako předchůdce dnešních dětských domovů můžeme brát sirotčince a útulky, které byly dříve zřizovány. Zakládala je především církev a šlechta. Poté byly sirotčince a útulky zakládány a udržovány obcemi. Dále i charitativní spolky se podílely na zakládání a udržování těchto zařízení. Po první světové válce se ujaly péče o nezaopatřené děti poloveřejné instituce, které sdružovaly dobrovolníky, kteří se starali o děti. Tyto spolky začaly budovat síť okresních dětských domovů na pokrokovější úrovni, než byly dosavadní sirotčince. Po roce 1948 se dětské domovy budovaly, jako malé ústavní domy rodinného typu, do kterého mohlo být umístěno 15-25 dětí, kde byly vychovávány pěstounkou, která měla představovat jejich matku. Hospodaření bylo financováno z poloviny státem, jinak bylo závislé na dobročinných akcích, nebo sbírkách. Zavádění nové koncepce dětských domovů souviselo s podstatným zkvalitněním materiálních, sociálních i personálních podmínek, což se příznivě odrazilo ve výsledcích výchovně vzdělávací práce. Úpravy v organizaci těchto zařízení výrazně omezily časté a nežádoucí přesuny dětí a položily tak základy komplexní, systematické a všestranné péče o děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou (Švancar, Buriánová, 1988).

3.2. Vztahy v dětských domovech

Vztahy jsou důležitou součástí každé lidské bytosti. Vztahy ve společnosti, a především mezi lidmi nás formují od dětství až do dospělosti. Vytváření vztahů v dětských domovech mezi vychovateli a dětmi jsou velmi důležité, opírá se o ně důvěra, komunikace a respekt. Vychovatel by měl přijmout dítě takové jaké je, jelikož na základě respektu a porozumění se děti formují až do dospělosti. *"Vztahy mezi dětmi a vychovateli vycházejí z kvalitní komunikace, důvěry, respektu, porozumění a přijetí jedince."* (Kasalová, Mareš, 2012, str. 18).

Mít vztah k dospělým osobám je důležité pro blaho dítěte, protože má pro něj obrovský význam. Vztahy mezi dospělými a dětmi nejsou důležité jen v dětských domovech, ale i ve školách, nebo v rodinách. Vztahy mezi vychovateli a dětmi ovlivňují jejich vývoj na celý život a tím i jejich formování v chování jedince, a jak

vzhlíží na společnost. Pozitivní vztahy mezi dětmi a vychovateli jsou zásadní pro zajištění pocitu bezpečí, důvěry, respektu, lásky, porozumění a podpory, tyto hodnoty jsou pro tyto ohrožené skupiny dětí velmi důležité. (Šťastný, Štěpánková, Pípal, 2016).

Samozřejmě ne vždycky mohou být vztahy jen pozitivní, ale i negativní. Negativní vztahy se však mohou na děti podepsat a dítě tak nemusí být důvěřivé a jejich vývoj do dospělosti může být tak ohrožen. *"Negativní vztahy mezi dětmi a vychovateli mohou být způsobeny nedostatečnou kvalitou vztahu, nedostatečnou kompetencí vychovatelů, či osobnostními problémy na straně vychovatelů nebo dětí. Tyto negativní vztahy mohou mít negativní dopad na dětský vývoj, sebepojetí a schopnost navazovat zdravé vztahy s druhými lidmi."* (Kasalová, Mareš, 2012, s. 19).

3.2.2. Činnost a organizace dětského domova

O činnosti a organizaci dětského domova upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů, která řídí činnost dětského domova. Dále se do řídicí funkce zahrnujeme vyhlášku č. 438/2006 Sb., kterou se vyčleňují a upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

Řídicím orgánem dětského domova je ředitel, který je vybrán zřizovatelem dětského domova podle konkursního řízení, které je upraveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Ředitel jedná ve jménu celého dětského domova, je zodpovědný za jeho chod. Struktura zaměstnanců je závislá na počtu dětí a kapacitou dětského domova. Na hlavních pozicích, bez kterých by chod dětského domova byl neúplný, je ředitel, zástupce ředitele, vedoucí vychovatele, denní vychovatele, noční vychovatele neboli, bezpečnostní pracovníci, asistenty pedagoga, dále se tam mohou objevovat sociální pracovníci nebo psychologové a jiní zaměstnanci, kteří se podílejí na správném chodu dětského domova (uklízečky, kuchařky, údržbáři apod.).

V dětském domově jsou děti přiřazeny do tzv. rodinných skupin, ve kterých vykonávají veškeré aktivity, jsou k nim přiřazeni hlavní vychovatelé. V dnešní době však stále ne všechny dětské domovy fungují na principu rodinných skupin. V jedné rodinné skupině může být minimálně 6 dětí a maximálně 8 dětí od tří let do osmnácti

let. Pokud dítě studuje, může být umístěno v dětském domově do 26 let. Pokud jsou do dětského domova přijati sourozenci a nic tomu nebrání, snaží se je dávat do stejných skupin.

Při přijetí se dítěte ujme zaměstnanec, který je pověřen ředitelem dětského domova, dítě je podrobena vstupním pohovorem, ve kterém se setkává se seznámením vnitřního řádu daného zařízení, je mu poskytnuta jeho postel, hygienické potřeby, skříňky a další vybavení důležité pro jeho život v dětském domově. Denní vychovatel je pověřen, aby dítěti vyplnil jeho individuální denní plán. Je založen spis dítěte, kde se nachází anamnéza dítěte. Denní vychovatel po třech měsících vyplní adaptační zprávu o dítěti, která bude uložena do jeho spisu. V této zprávě se nachází informace o dítěti za jeho uplynulé období, které strávil v dětském domově. Denní vychovatel je zodpovědný za to, jak je dítě ošaceno, a že se seznámil s jeho přiřazenou rodinnou skupinou a pravidly, která jsou v té skupině vytvořeny (Vyhláška č. 438/2006 Sb.).

4. Opuštění dětského domova

Zákon č. 109/2002 Sb. říká za jakých podmínek je dítě z ústavní péče propuštěno a na co má nárok. Ředitel dětského domova je povinen dítěti, které opouští dětský domov zajistit sociálního kurátora, který ho bude informovat. Dále musí nejméně 6 měsíců předem informovat příslušný okresní úřad o jeho propuštění. Má také povinnost vést o dítěti záznam, ve kterém budou zprávy o zajištění programu o rozvoji osobnosti dítěte. Ředitel ukončí dítěti pobyt ve chvíli, kdy dosáhne plnoletosti, pokud dobrovolně nezůstane kvůli ukončení školy.

Dítěti se ve spolupráci se sociálně-právním orgánem ochrany dětí zajišťuje pomoc s bydlením, zajištění prací, nebo má dítě právo na poskytnutí rady při řešení tíživé životní situace. V této chvíli není dítě povinno se kurátorovi hlásit, nebo o onu pomoc žádat, vše už je v jeho rukou a má svobodnou volbu, jestli tyto služby využije (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Pro nás je tedy klíčové, že dítě dětský domov opouští ve chvíli, kdy dosáhne plnoletosti anebo pokud má prodlouženou ochrannou ústavní péči, tj. do 19 let kvůli studiu. Děti při odchodu dostávají jednorázový příspěvek cca 15 000,- z mé zkušenosti, které jsem nabrala během rozhovorů, jsem zjistila, že je to na uvážení dětského domova. Dětem mohou například zaplatit roční nájem, aby se mohly odrazit, nebo

nakoupí vybavení do života či domácnosti jako je například nádobí, ložní prádlo, elektroniku apod.

4.1. Příprava na odchod z dětského domova

Jakékoli odchody nejsou jednoduché zvláště pro děti, které opouštějí jejich domov. Je to náročná etapa, kde se může vyskytnout několik potíží, problémů a nástrah, které nastolí sám život. Je jen na nás, jak se s těmito překážkami popasujeme. U mladých dospělých, kteří vyrůstali v dětském domově, je tato situace o něco více tíživá a jiná v mnoha ohledech. Jsou jinak připravováni na odchod, než je zvyklé v klasických rodinách. Ve své rodině jsme na odchod připravováni průběžně, a máme se o koho opřít, narozdíl od většiny případů mladých dospělých, kteří odcházejí z dětského domova.

V ústavním zařízení v České republice není dobře situována příprava na samostatný dospělý život. Činnost a příprava na samostatný život není nějak přesně určena a vymezena. Každý dětský domov si určuje sám, za jakých podmínek na to děti budou připravovat, a jestli budou dávat dostatečný zřetel, na to, aby děti posléze nebyly překvapené z nástrah, která je čekají. Většinou se tyto děti setkávají s problémy, kvůli tomu, že nejsou dostatečně připravené (Běhounková, 2012).

V ústavním zařízení by měly být veškeré aktivity zacílené na přípravu samotného odchodu, a především pak na samostatný život dítěte. Příprava na blížící se odchod by měla být s dětmi řešena s velkým časovým předstihem, aby děti měli čas na promyšlenou, co od života chtějí a jak svůj život povedou. Příprava u dětí do 15 let je zaměřena převážně na výchovné terapeutické metody, které pomáhají s vyrovnáním se s emočními, intelektovými a sociálními deficity, které mohla způsobit psychická deprivace. Od 15 let pak probíhá proces, který se zaměřuje hlavně na praktické znalosti a dovednosti, které jsou důležité pro samostatný život. Krok do tohoto reálného života je okamžikem, kdy dítě opouští institucionální zařízení a mělo by se jakožto dospělý o sebe umět postarat (Běhounková, 2012).

Podle Běhounkové (2012, s. 154) vede „zevrubnost a neúplnost systémového ukotvení přípravy na odchod dětí a mladistvých z náhradní výchovné péče k tomu, že míra pomoci dítěti je závislá na možnostech a filozofii jednotlivých zařízení a pracovníků v nich. Konkrétní roli pak hraje vnímání důležitosti procesu přípravy na vstup do života, propracovanost koncepce přípravy dětí na odcházení v praxi, způsob realizace multidisciplinární spolupráce mezi zařízeními a dalšími poskytovateli

sociálních služeb, regionální dostupnost organizací sociální opory (zejména organizací realizujících programy rozvoje, přípravy na odchod a následnou podporu pro děti a mladistvé ze zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy) apod.“

Zákon č. 109/2002 Sb. uvádí, že mladý zletilý člověk, který vyrůstá v institucionálním zařízení, v něm může nadále zůstat, pokud se soustavně připravuje na jeho budoucí povolání a je nezaopatřený. Tento zletilý musí podat žádost s uzavřením smlouvy, která mu poskytne nejdéle do věku 26 let úplné zaopatření. Tomuto jedinci náleží nadále bydlet v ústavním zařízení nebo mimo něj. Bohužel se často stává, že mladí dospělí po dovršení plnoletosti zpravidla odcházejí a nevyužijí možnosti prodloužení pobytu.

4.2. Podpora a pomoc při odchodu ze strany dětského domova

Dětským domovům bývá přisuzována nepřipravenost dětí na samostatný život po odchodu z dětského domova. Z průzkumu financovaného nadací Jistota (KB: Nadace jistota 2015). Naštěstí se o odchodech z dětského domova se zajímají různé neziskové organizace a spolky, které se tímto zabývá více než služby garantované státem. Tyto spolky se snaží těmto mladým dospělým pomoci v jejich cestě za bydlením a především zaměstnáním.

Mohou se objevit případy, kdy se dítě po odchodu z dětského domova vrací do své původní rodiny. Bohužel málokdy se stává, že je toto řešení pro dítě tím správným. Většinou děti po krátké době sami zjistí, že toto řešení situace nebylo správné. Jelikož se jedná převážně o rodiny, které špatně fungují, často převládá agrese a alkoholismus.

Některé neziskové organizace, které těmto mladým dospělým mohou pomoci:

- 1) **Projekt Najdi svůj směr, Nadace Terezy Maxové** – cílem této nadace je zlepšit výchozí postavení absolventů dětských domovů při vstupu na trh práce, zlepšení úspěšnosti ve školním vzdělávání a iniciovat systémové změny v ústavní výchově (Nadaceterezymaxove).
- 2) **Projekt Atd., Nadace Jana Pivečky** – cílem je domáhat co nejlépe připravit děti z dětských domovů pro vstup do samostatného života (Pivecka).
- 3) **Projekt Dom Tykadlo** – jedná se o sociální službu, která je zaměřená na poskytnutí poradenství osobám, které vstupují do samostatného života bez podpory vlastní nebo náhradní rodiny (Dom-os).

- 4) **Projekt Startovné do života, realizovaný fondem manželů Klausových** s cílem je pomáhat jednotlivcům, kteří se z hlediska sociálního nebo zdravotního ocitli ve zvlášť obtížné situaci (Nadacnífondklausových).
- 5) **SOS dětské vesničky** je organizace, která cílí přímo na lidi z dětských domovů, ale také na dětské domovy a podporu jejich přípravy dětí na odchod ze zařízení (Sos- vesnický).

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Metodologie

V rámci sběru dat v mé bakalářské práci byl zvolen kvalitativní výzkum, který slouží ke zkoumání života lidí, jejich chování, kazuistik, vzájemných vztahů a chodu organizací (Hendl, 2005). Pro tento sběr dat byla použita metoda polostrukturovaných rozhovorů. V mé praktické části se věnuji lidem, kteří mají zkušenost s odchodem z dětského domova. Rozhovor je metoda, která slouží ke „*shromažďování dat o realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta.*“ (Chráska, 2007, str. 182). Tyto respondenty jsem oslovila pomocí sociálních sítí Facebook a Instagram, kde se mi ozvali oni sami, nebo mi byli doporučeni od mých přátel.

V rozhovoru jsem použila sadu předem připravených otázek. Další otázky pak vznikaly na základě konkrétních situací. V rámci výzkumu jsem provedla rozhovory se čtyřmi respondenty, kteří měli za sebou pobyt v dětském domově a měli za sebou odchod a přípravu na něj. Z oslovených osob se jednalo o dva muže a o dvě ženy. Rozhovory byly následně přepsány do textové podoby, které jsem si pro větší přehlednost výsledků vytiskla. Jednotlivě jsem si rozhovory rozdělila do čtyř tematických celků. Posléze jsem zvýraznila podobnosti v rozhovorech a vytvořila si tak kódy. Kódy jsem vytvořila dle vlastní dedukce v souladu se závěrem a cílem výzkumu, na základě toho byly vyhodnoceny jejich výsledky.

Bylo dbáno na to, aby otázky na sebe navazovaly v přirozené posloupnosti, proto jsem se v úvodu ptala na otázky identifikační, na život před umístěním do ústavní péče, během pobytu v dětském domově a na průběh a připravenost odchodu z něj. Další otázky byly zaměřené na vzdělání a zaměstnání. A jako poslední byly otázky směřované na současný život. Konkrétně se tedy zaměřuji na rodinnou situaci, životní situaci v dětském domově, profesní situaci a současnou situaci.

6. Cíle výzkumu

Cílem mé práce je zjistit s jakými specifiky životní situace se setkávají lidé po opuštění dětského domova, zda jsou řádně připraveni na odchod a jaký vliv měl na ně samotný dětský domov. Účel mé práce je zjistit pomocí rozhovorů jak si lidé po opuštění dětského domova, žijí ve svém vlastním životě a jestli je na jejich cestě něco překvapilo více než očekávali.

6.1. Hlavní cíl a dílčí cíle

Hlavním cílem je zjistit s jakými specifiky životní situace se setkávají lidé po opuštění dětského domova. Posléze jsem si stanovila dílčí podotázky, ve kterých jsem se ptala na rodinnou situaci, a to zejména na rodiče, vztahy s nimi a důvod proč se respondent dostal do ústavní péče. Pak na životní situaci, kterou je myšleno příchod do dětského domova, vztahy v něm, a připravenost na odchod z něj. Dále mě zajímala jejich profesní situaci, kde jsou respondenti dotazováni na jejich vzdělání, profesi a pracovní život. A nakonec na současnou situaci, ve kterých jsou zmíněna témata jako bydlení, rodinný život, problémy v dospělém životě.

Otázky, které byly pokládány všem respondentům:

- Kolik je Vám let?
- Pracujete nebo studujete?
- Jakou máte zkušenost s dětským domovem?
- Jak dlouho jste byl/a v dětském domově?
- Jaký byl Váš život předtím?
- Jaké to pro Vás bylo v dětském domově?
- Jaké jste tam měl/a vztahy? (s vychovateli, dětmi)
- Jak to bylo s Vaším odchodem?
- Jak Vás na ten odchod v dětském domově připravovali?

- Měl/a jste nějakou podporu?
- Jaký na Vás měl vliv dětský domov?
- Cítil/a jste s někdy znevýhodněn/a kvůli Vašemu pobytu v dětském domově?
- Jak vnímáte svou současnou situaci?

7. Charakteristika výzkumného vzorku

Prvním respondentem byl David, kterému je 28 let. Byl v dětském domově od 5 do 22 let, kde sním žil i jeho starší bratr. Do dětského domova se dostal, protože jeho matka o ně nejevila zájem a otec byl alkoholik a nedával jim dostatečnou péči. Tím, že David nechodil do školky, to jeho učitelka nahlásila na orgán sociálně-právní ochrany dětí. Na základě tohoto ohlášení byl David umístěn do dětského domova.

Další mým respondentem byla Karolína, která studuje zde v Plzni na ZČU a je jí 21 let. Do dětského domova byla umístěna spolu se svou sestrou. V ústavu strávila 4 roky. Byla zde od 8 do 12 let. Její matka byl závislá na drogách a na alkoholu a její otec byl alkoholik, který její matku bil. Jelikož její otec dostal soudní zákaz na přiblížení, byli v péči u matky. Žili na ubytovně a matka se o ně nestarala, jedli plesnivé jídlo a nechodili do školy. Bylo to sousedkou nahlášeno na příslušný orgán a děvčata byla matce odebrána. Po propuštění z dětského domova si je vzala do péče jejich babička, která se o ně stará dodnes.

Třetím dotazovaným byl Petr, kterému je 40 let. Petr v dětském domově byl od 12 do 26 let s jeho sestrou. Matka se o ně nestarala a otec holdoval alkoholu. Utekli tedy do dětského domova, kde následně vyrůstali. Petr díky pobytu v dětském domově získal kvalitní vzdělání, díky tomu dělá, co ho baví.

Poslední respondentem byla Renata, která byla v dětském domově 6 let. Od 12 let do 18 let žila v ústavním zařízení. Otec byl zadlužený, a o ní se vůbec nestaral, matku jeho dluhy dostali na úplné dno, kdy se z matky stala alkoholička a byla drogově závislá. Renata měla dost těžkou pubertu, takže nechodila do školy a chytla se špatné party. Následně to její třídní učitelka nahlásila na orgán sociálně-právní ochrany dětí, takže byla přesunuta do dětského domova.

7.1. Etické aspekty výzkumu

Ve společenskovedním výzkumu hrají etické aspekty velmi důležitou roli (Hendl, 2005).

V průběhu výzkumu byly dodrženy zásady etického jednání:

- Všichni zúčastnění byli předem informováni s cílem a průběhem mého výzkumu.
- Do výzkumu byli přiřazeni pouze osoby, které mi poskytly ústní souhlas hned na začátku rozhovoru, a s výzkumem souhlasili.
- Respondenti byli seznámeni, že mohou kdykoli ukončit tento rozhovor.
- Účastníkům nebyly zatajovány žádné informace o výzkumu.
- Moji respondenti jsou v anonymitě, takže jména jsou smyšlená. Pravdivý je pouze věk a pohlaví respondentů.

8. ROZHOVORY

8.1. Rodinná situace

Jeden z mých respondentů, jenž vyrůstal s jeho otcem alkoholikem, skončil z důsledku otcovo nedostatečné péče v dětském domově. Jeho uvědomění, že skončil v ústavní péči, mělo posléze kladné dopady, protože při příchodu si byl vědom toho, že přichází o dětství. Došel, k závěru, že kdyby nadále vyrůstal s otcem, nemusel by dopadnout úplně dobře. *„Jako malý dítě jsem si myslel, že o něco přicházím, ale s odstupem času jsem zjistil, že ne. Když se ohlídnu zpátky na ten život předtím s rodiči. Nevím, jak by to dopadlo možná dobře možná špatně. Ale když vidím některý ty děti, jak dopadají. Tak jsem rád, že jsem tam byl.“*

Jedna respondentka vyrůstala ve velmi napjatém prostředí, její matka byla drogově závislá a její otec byl alkoholik. Na tyto časy nevzpomíná ráda. Matka využívala zlost otce, aby všem uškodila. Vzpomínky na její matku vnímá velmi negativně. Lze vyvodit, že to pro ni bylo dosti náročné období. *„Došlo k tomu, že mamka byla tak trochu psychopat a pila hodně brala drogy. A táta taky dost pil, takže se mezi sebou pořád hádali a mlátili.“*

Někteří měli to štěstí, že v rodině měli někoho, o koho se mohli opřít i v těch nejtěžších časech. Dát někomu pocit bezpečí a lásku je to, co za mě děti potřebují a je to velmi důležité v utvrzování vztahů. *„Babička je náš anděl na zemi. Ona nám dávala tu lásku, kterou jsme od našich nedostávali. Bojovala za nás, abychom mohli být s ní.“*

Jeden z respondentů během pobytu v dětském domově byl obeznámen o úmrtí jeho rodičů. Z jehož výpovědi vyplynulo, že to vlastně očekával, kvůli tomu, jaký vedli život. *„No máma umřela, protože byla nemocná, měla vrozenou chorobu, takže jí to osud podle mě vrátil a s jejím životním stylem to ani jinak dopadnout nemohlo. A táta se pořád plácá v dluzích.“*

Karolína s její sestrou jedli plesnivé jídlo a bydleli s matkou na ubytovně. Naštěstí se tam objevili lidé, kterým jejich život nebyl lhostejný. *„Máma tam začala ještě víc pít a pořád jsme byli u sousedky, pak si tam začala máma vodit chlapy a jednou se sousedka naštvála a řekla dost. A normálně nám dávala plesnivý jídlo.“*

V Petrovo situaci je zřejmé, že jeho otec byl závislý na alkoholu, jako je dle jeho slov v jejich rodině zvykem. Jeho vrstevníci dopadali, jako jejich rodiče a potýkali se s některými závislostmi, protože v tomto prostředí, ve kterém vyrůstali, to mají zažité.

V jeho rodině je bohužel závislost na alkoholu, nebo jiných návykových látkách dosti rozšířená. „*Můj táta je asi z 8 dětí. A ty jeho sourozenci mají taky děti, a to je katastrofa, všichni jsou buď závislý na alkoholu, nebo na drogách.*“

Se svou sestrou má Petr výjimečný vztah, starala se o něj a v hodně věcech mu byla velkou oporou. Dodnes jsou na sebe velmi navázaný. „*Hlavně mou sestru Bohunku беру jako svou mámu.*“

Objevovali se zde i známky zanedbávání, neměli žádné hygienické návyky, a zakazovali jim koníčky, které jim dělaly svět lepší. Proto také skončili v dětském domově. „*Nás prostě lákalo, že ty děti z dětského domova se měli líp než my doma s tátou. S ním jsme se koupali jednou týdně, někdy ani to ne. My, když jsme bydleli ještě s tátou. Tak jsme sem chodili do školy, a vždycky jsme šli zpívat do jednoho sboru, jenže táta to nechtěl a zakazoval nám to.*“

Někdy člověk spadne do tíživé situace, i když to není jeho chyba, tento případ byl osudný pro mou respondentku Renatu, kdy její matka spadla do závislostí, kvůli dluhům, které způsobil její otec. „*Mámě bohužel nasekal strašně dluhů, máma začala dost pít, pak začala asi brát i drogy. Vůbec nechápu, proč se s ním máma nerozvedla dřív, na co asi myslela, jak to dopadne.*“

Například o Renatu se v té době se moc doma nikdo nestaral. Dělal si věci po svém, ani do školy pravidelně nechodila, protože nemusela. Dostala se do party lidí, kde vyzkoušela i ona různé návykové látky. Tady je výrazně vidět, že závisí na tom, jaké budujeme vztahy, které se pak odráží na naší budoucnosti „*Pak jsem se chytla špatný party a začali jsme zkoušet nějaké návykové látky, ale jelikož máma byla neschopná, tak to doma nikdo neřešil. A já nechodila do školy.*“

8.2. Životní situace

David vnímal problém u dětí, kteří tam být nechtěli, a dělali problémy. Měl tam pár kamarádů, ale občas se tam mezi dětmi strhávali hádky, podle jeho slov to většinou byli Romové, kteří měli problém s tím, že tam být nechtějí. „*No, jak bych to řekl, nechci být rasista, ale Romové byli dost ostrý. Ale s některými tam prostě vycházíš dobře a s některýma zase ne je to různý. Občas tam nějaký problém byl, ale ve většině případu jsme spolu vycházeli. Některý děti tam dělali problémy, protože tam nechtěli být, a podle toho většinou tak dopadají.*“

Ve výpovědích se objevilo i to, že, i vychovatele na všechny děti neměli dost času, protože žili ve skupinách a k nim byl přiřazen jeden vychovatel. Jako malým

dětem se jim věnovali víc, ale posléze v té pubertě už jim takový zájem neprojevovali, také asi z toho důvodu, že už to tolika nepotřebovali. *„Tam je hodně dětí a na každou skupinu byl jeden vychovatel. Ale neměli moc čas nám vše vysvětlit. Jako jo, když si malý dítě tak se snaží, ale nemůžou se všem věnovat na 100 %. Když jsi prostě starší, jako puberťák tak se většinou zabavíš sám. A pak hodně odmlouváš, když máš dělat něco podle vychovatelů.“*

V některých dětských domovech mohou být zařazeny i nějaké tresty, které možná pomáhaly postupně formovat do dospělosti. *„Měli jsme tam omezení na televizi na počítač, nebo nám zkrátily vycházky. Někdy je i úplně zakázali podle toho, co jsi udělal no.“*

Davidova život v dětském domově ovlivnil pozitivně, a z rad vychovatelů se řídí, i když tenkrát to tolika nevnímal. *„Ovlivnilo mě to nějakým způsobem. Vzal jsem si ze všeho příklad. Nakonec jsem pochopil, že když nám radili tak jsem to neposlouchal, teď vidím, že měli pravdu. Ale jako v té pubertě jsem to slyšet nechtěl.“*

Učili je v dětském domově, jak se o sebe postarat naučili se vařit, uklízet, prát a starat se o domácnost. Zároveň je, ale neučili finanční gramotnost, z důvodu toho, že dostávali malé kapesné, tak hned všechno utratili. *„Připravovali nás na to, že musíš uklízet, prát a prostě se postarat o domácnost, a hlavně sám o sebe no Ale jediná nevýhoda byla, že nás neučili, jak hospodařit s penězi no. Dostával jsem kapesné, ale třeba dvě stě na měsíc, za co si prostě skoro nic nekoupíš. Takže to hned utratíš a jsi pak celý měsíc bez peněz.“*

David se právě proto těšil, až bude moct vydělávat nějaké peníze, aby si mohl koupit, co bude potřebovat a chtít, ale s tím se dostavily i další potíže. *„Já se těšil, že budu vydělávat peníze a budu si moct dovolit něco koupit. Ale tím, že tam jsem tu možnost neměl. Tak jsem ze začátku měl s téma penězi problém. Tak jsem ze začátku měl problém a nevycházal. Ale postupem času jsem se to naučil. Ale to měli všichni, tam nebyly základy finanční gramotnosti“.*

Karolína vnímala velmi pozitivně, že se dostala do dětského domova, se jí změnil život, a byla za to dost vděčná. Život tam pro ni byl lepší než s matkou. A měla vidinu lepší budoucnosti. *„Nám bylo skvěle. Já říkám pořád, že dětský domov byl to nejlepší, co nás v tu dobu potkalo. Díky tomu jsem asi i tam kde jsem teď, protože kdybych zůstala s rodiči, asi by to s námi nedopadlo dobře. Ze začátku to nebylo nic*

moc ale, jelikož tam z naší strany k rodičům nebyl žádný vztah. Tak to pro nás byla fakt úleva.“

Karolína si vytvořila velmi hezký vztah s jednou vychovatelkou, se kterou se setkávala i po odchodu, občas si ji z dětského domova brala i k sobě domů. *„Nás si tam oblíbila jedna teta. Tam totiž byli 4 oddíly a každý oddíl měl hlavního vychovatele a ta naše si nás strašně oblíbila, takovým způsobem že si nás brala i domů, a i když jsem opustila dětský domov tak za námi jezdila.“*

V dětském domově byla Karolína připravována na to, že se o sebe musí postarat. A díky tomu, že se jí, tam věnovali, získala disciplínu. Doma se jí nikdo nevěnoval, až tam se jí dostávala nějaká péče, že se naučila pořádně mluvit a učit se. *„Když jsem byla s mámou a tátou, tak jsem ve škole byla dost špatná. Ráčkujou a neuměla jsem pořádně mluvit to jen, protože se mi nikdo nevěnoval. Až tam se nám dost věnovali, tam jsem se naučila se o sebe postarat a mít nějakou disciplínu co se školy týče. Snažili se nás prostě formovat, abychom v dospělosti neměli problém se o sebe postarat.“*

Také Petr si v dětském domě vytvořil vztahy, které trvají až dodnes. Především se svojí vychovatelkou, která je brala, jako svoje vlastní děti a nahrazovala jim vztah mezi dospělými a dětmi, který jim byl v domácím prostředí cizí. *„My jsme byli ve skupině číslo 2 a tam byli takový dvě tety, a ty si nás brali domů. Jedna teta je do dneška pro nás prostě rodina, mojí sestry děti ji berou jako babičku.“*

U Petra bylo výjimečné, že měl velice blízky vztah s ředitelem, který byl přesvědčen o tom, že má talent a díky tomu ho velmi podporoval. Dostával od něj podporu, aby z něj byl úspěšný člověk, který si jde za svými sny. *„Něméně jakmile jsme přišli do děcáku, tak ten ředitel věděl, že v sobě máme talent. A pořád nás hrnul k tomu, abychom studovali. Já jsem chtěl být číšník, ale on nás nutil, abychom směřovali výš. A díky tomu, že ředitel nám pomohl, tak jsme se dostali na tu konzervatoř.“*

Některé děti si právě v prostředí dětského domova naučili základní věci, a také si zde možná rozbalili první dárky k Vánocům. *„Od táty jsme dostali vždycky k Vánocům nic. A tady nějaký hezký dárek vždycky, jak jsem říkal, u táty jsme se myli jednou týdně, kdežto v dětském domově denně. Byli to základy, ale jiný. Je důležitý, který lidi tam dělají.“*

Dětský domov jim dal možnost, aby se v 18 letech odstěhovali do jednoho bytu, i když byli pořád pod křídly vychovatelů, tak si vyzkoušeli, jaké to je se sám o sebe postarat. *„My jsme měli velkou výhodu, že když mi bylo 18 tak ten dětský domov se*

spolupráci s Plzeňským krajem, nám umožnili bydlet sami v bytě a to člověka připraví, jak má žít sám.“

Petr měl ze strany dětského podporu po celou dobu jeho studia. *„Ta podpora ze strany dětského domova byla obrovská. Nevím popravdě, které dětské domovy to mají, že ti jejich klienti, co studují, mohou žít sami.“*

V dětském domově to pro Renatu nebylo vůbec jednoduché, tím, že byla zvyklá si žít svůj život, bez toho, aniž by jí někdo něco vytkl, tak se chtěla vrátit zpátky, měla pocit, že ji rodiče zradili. *„No bylo to dost divný, najednou jsem byla zavřena v nějakým komplexu, a chtěla jsem pryč za tou mojí partou, abych unikla realitě. Vůbec jsem nechápala, jak mi to rodiče mohli udělat.“*

Vytvořit si hezké vztahy Renatě dělali velké problémy, protože se svou matkou přede všemi problémy měla výjimečný vztah. Byla zklamaná a nemohla se někomu jen tak otevřít. Podle jejích slov to s ní měli vychovatelé dost těžký, ale oni měli trpělivost a zlomili v ní tu tvrdou skořápku, aby si budovala vztahy a začala někomu věřit. *„Vychovatele jsem myslím dost švala, buď jsem vůbec nemluvila, nebo zase vůbec neposlouchala a odporovala. Ale oni to naštěstí semnou nevzdali.“*

Připravovali je na odchod, aby se uměli o sebe postarat. Postarat se o domácnost, a umět základní věci, jako si uvařit a uklidit. Akorát měla problém s penězi, který ji v životě ovlivnil. *„Vařili jsme, a dělali takový ty běžný věci. Akorát mi moc neučili hospodařit s penězi s tím jsem pak měla problém.“*

8.3. Profesionální situace

Hned co David opustil dětský domov, hledal práci, díky dětskému domovu měl předplacený byt na rok, kde žil. *„No šel jsem hledat práci. Já jsem vlastně měl byt s ročním předplatným, takže to jsem řešit nemusel. No přitom odchodu dřív dávali peníze, anebo dostali vybavení do bytu, nádobí a tak. Ale záleželo, kdo to byl. Když tam byli lidi, kteří byli fakt negramotní tak mu nedali x tisíc, ale koupili mu vybavení.“*

Tím, že u ní v rodině neměl nikdo vyšší vzdělání než výuční list, tak bylo jasné, že jí to taky čeká. Naštěstí se Karolína vyšplhala až na vysokou školu, kde se její obzory rozšířily, a to především díky disciplíně, co získala v dětském domově. *„Mě bylo předurčeno, že udělám učňák, jako to měli v rodině všichni a šup do práce, ale jsem teď na vysoký a to jen, že mi do toho v děcáku hrnuli.“*

Petrovo sen bylo zpívat, což se mu také vyplnilo. Ale jelikož v divadlech je známo, že ty platy nejsou tak vysoké, musel si ještě přivydělávat jako učitel. *„No já*

chtěl hlavně studovat a můj sen byl pracovat v divadle. Což se stalo, ale ten plat tam není moc vysoký, takže jsem učil ještě děti hudební výchovu ve školách.“

Petr navštívil jednu organizaci, která pomáhá mladým dospělým, co opustí dětský domov. Dostal svého mentora, který mu dával cenné rady a jimi se řídil. Díky němu vystudoval ještě jednu vysokou školu, aby měl ve svém životě větší rozhled a více možností. *„Já jsem měl takového mentora z jedné nadace, který mně vlastně donutil, abych šel ještě na jednu vysokou školu, na management a podnikání, abych měl vždycky zadní vrátka. Bylo to těžký, ale udělal jsem to.“*

Když byla Renata v dětském domově, navštěvovala střední školu. Udělala si výuční list, a teď chce rozšířit své znalosti. *„V dětském domově jsem si udělala učňák, a teď si po letech dodělávám maturitu, abych mohla pracovat na jiném místě.“*

8.4. Současný život

To, že byl David v dětském domově, nebere nijak negativně, ale setkal se i s tím, že o něm měli lidé předsudky. Sám ví, že společnost bere lidi z dětského domova dost negativně, protože mají zažitě to, že jsou s nimi spojené různé problémy. *„Protože společnost je zaujatá vůči nám, oni si myslí, že když jsi kluk z děčáku, že si hned průserář. Jednou se mi stalo, že jsem dělal v mobilní pohotovosti a tam se ztratili nějaký peníze, no a automaticky šli po mně. Tam to asi tu roli hrálo, ale nakonec vyšlo najevo, že jsem to nebyl. Dál to řešila i policie, ale pro mě důležitý bylo, že já jsme to neudělal a oni aspoň to viděli.“*

Především ho v jeho životě ovlivnilo, to že neuměl hospodařit s penězi. Musel si vzít půjčku, ale díky jeho přítelkyni s jejími rodiči to zvládnul. *„Tím, jak jsem nevycházel s penězi, tak jsem si musel vzít půjčku kterou jsem pak neměl z čeho splácet. Nechápal jsem prostě, že když něco chci, nemůžu to mít hned, ale že třeba si postupně šetřit. No za pomoci přítelkyně, a hlavně jejích rodičů ty mi pomohli jsem to zvládnul“*

V současné situaci se Karolína občas setkává s předsudky, co lidé o dětech z dětského domova mívají. Protože společnost si dost často myslí, že děti z dětského domova bývají neupravení a nevychovaní. *„No většinou ty lidi, jsou překvapení. Protože lidi mají o těchto dětech předsudky, že musí ty děti být blbý, špinavý, protože nemají 100 % péči. Takže byli spíš příjemně překvapení, že jsem jim docela zbořila ty předsudky. Ale myslím, že by mi stejně nikdo do očí neřekl něco zlého. Spíš to vždycky*

byli „Je ty si z dětského domova? Vždyť jsi hezká a chytrá, slušně upravená.“ A já no neznamená, že děti z dětského domova chodí jen v tepláčkách.“

Někdy člověk udělá krok vedle, ale díky správným lidem okolo sebe, který Petrovi byli oporou. Hlavně jeho sestra a vychovatelka. Obě dvě ho vždycky vraceli nohama na zem, když se mu nedařilo. „Já třeba měl přítelkyni, se kterou jsme brali drogy, ale jak jsem měl nad sebou někoho, tak řekli „hele dobrý zkusil jsi to, ale nedělej to“. Takže tetu a sestru vždycky poslouchám. Zatím se nestalo, že by pravdu neměli.“

Petrovo problémy vznikali hlavně kvůli nedostatku peněz, se kterými velmi dlouho neuměl hospodařit. „No s penězi to bylo těžký dlouhou dobu, protože jsem těch peněz měl málo. Takže jsem pořád sháněl práci ještě k tomu divadlu.“

Dnes už Petr, kvůli jeho věku hledá svou spřízněnou duši, na které bohužel ve svém životě neměl štěstí. Přál by si založit rodinu, ale tím, že je bisexuál to pro něj není v dnešním světě snadné. „Já bych chtěl strašně děti, ale jsem bisexuál, my to máme složitější v tomto světě. A nikdy nechci být jako můj táta, aby nebyl problém s alkoholem. Já ho ani nemůžu, protože mám po operaci mozku. Ale chci dětem nabídnout to, co jsem dostal já díky dětskému domovu, a to je studium a pocit bezpečí.“

Renata má s přítelem malou dcerku. Jako výhodu vidí, že má přesný obrázek, jak chce uspět ve výchově. „Já hlavně vím, jaká být nechci. A svojí holčičce dám všechno, co jsem já mít nemohla, hlavně úplnou rodinu. A nikdy nedovolím, aby se dostala tam kam já.“

Matka je po léčení a s Renatou chce navázat vztah. Ona si je ale nejistá, protože ji dost ublížila. Navrátit zpět důvěru ještě asi bude trvat, ale pracují na tom. „Jsme s mámou občas v kontaktu. Vyléčila se, ale myslím, že ty šrámy, co na mě zanechala, ty budou bolet asi do konce života. Ale asi jí úplně nemohu vymazat ze života“

Bohužel i Renatu v práci čekaly nějaké neshody, protože dostala nálepku „holka z děcáku“. „Jednou, a to v předchozí práci, já to tedy moc neříkám, ale když jsem hned po odchodu nastoupila do jednoho obchodu prodávat, tak to věděli, a pořád si tam o mně povídali, jaká budu mrcha a že budu krást, protože my z děcáku takový jsme.“

9. Výsledky výzkumu

Hlavním cílem bylo zjistit, s jakými specifiky životní situace se setkávají lidé po opuštění dětského domova. Zmapovat nedostatky, které provázejí lidi po opuštění dětského domova. Zda se bez problému zařadili do světa mimo ústavní péči a nepřekvapily je nástrahy, které život v dospělém světě přináší.

Zvolené téma bylo relativně obtížné zkoumat. Při rozhovorech často docházelo k tomu, že respondenti odcházeli od tématu, nebo některé odpovědi nebyly příliš význačně zodpovězeny. U některých odpovědí se dostal jen krátké odpovědi, u některých zase byli respondenti velice otevření. Hlavní výhodou rozhovoru bylo, že se dá zaznamenávat i minulost, a tak lze kontrolovat sběr dat. Nevýhodou rozhovoru je získávání nepřímých dat, které filtruje sám respondent (Hendl, 2005). Zde byl použit polostrukturovaný rozhovor, přičemž má částečně danou osnovu a mohu se doptávat na otázky, které vyplnou z dané konverzace mezi tazatelem a dotazovaným.

Odpovědi na mou výzkumnou otázku, s jakými specifiky se setkávají lidé po opuštění dětského domova, vyplývá, že se potýkají po odchodu z dětského domova především s neznalostí finanční gramotnosti. Finance jim po opuštění dělaly velký problém, trvalo jim, než se naučili správně hospodařit s penězi a s tím vznikaly i značné problémy. Za důležité považují zmínit i to, že se moji respondenti potýkali s předsudky, které je ovlivnily především v profesní sféře. Někteří zmiňují i problém s navázáním hlubších vztahů kvůli narušené důvěře, kterou si nesou z dětství.

Z mých dílčích cílů bych zmínila rodinnou situaci, kde byla u všech mnou dotazovaných respondentů příčina, proč se dostali do ústavního zařízení závislost na alkoholu u jednoho, nebo u obou z rodičů. V životní situaci všichni respondenti vyjádřili kladný vztah s vychovateli, kteří jim usnadňovali život v dětském domově. U profesní situace jsme byli obeznámeni, že díky dětskému domovu bylo možné dostat kvalitní vzdělání, které se odrazilo v jejich budoucím pracovním životě. V současné době není, žádný z mých respondentů v tíživé situaci a všichni vedou spořádaný život.

10. Diskuze a závěr

V rámci diskuze bych ráda zmínila důležité poznatky, které z mého výzkumu vyplývají. Za důležité považuji zmínit problém se kterými se potýkali moji respondenti zejména Renata, David a Petr, který byl spojen převážně s financemi. Toto považuji za jeden z aspektů specifické životní situaci, se kterými se lidé po odchodu z dětského domova mohou setkat. Všichni se kvůli nedostatkům ve finanční gramotnosti potýkali s problémy, které je občas dostaly do tíživé situace. David s penězi nevycházel ze začátku po opuštění dětského domova vůbec. Musel si vzít půjčku, což jeho situaci nezlepšilo. Petr měl také problém s financemi, naštěstí rychle pochopil, že půjčka není řešení, ale že si musí najít další brigádu. Renata s přítelem také dlouho strádali, ale ve dvou se to vždy lépe táhne. Doporučila bych pro praxi, aby se vychovatelé zaměřili více na problematiku peněz a obecně finanční gramotnost, aby jejich klienti na tyto situace byli více připraveni.

U všech mých respondentů zapříčinil jejich vstup do světa ústavní péče alkohol u jejich rodičů. Petr a David vyrůstali s otcem, matka o ně nejevila zájem. Renata i Karolína bydlela s matkou, kdy matka i otec Karolíny byli alkoholicí, matka byla také závislá i na drogách, což se na výchově Karolíny dost podepsalo. Jako malé dítě vůbec neměla kladný vztah s její matkou. Renatina matka se dostala do problémů, které ji způsobil její manžel.

Žádný z mých respondentů neměl negativní vztah s vychovateli. U některých se vychovatelé stali novou „rodinou“ a stýkají se i po opuštění dětského domova. Petr i sám zmínil, že jeho hlavní vychovatelka je pro něj dodnes jako jeho matka. Myslím si, že je šlechetné, že vychovatelé se snaží dát dětem, co mohou. Myslím, že v dětském domově je pro děti nejdůležitější dát jim pocit bezpečí a kapku lásky, jen tak z nich mohou vyrůst láskyplní jedinci. Tohle považuji za velmi důležitý aspekt, protože díky kvalitním vztahům nemají problém navazovat další nové vztahy v jejich životě. Vztah mezi vychovateli a dítětem je důležitý, přesně jak to zmiňují autoři Šťastný, Štěpánková a Pípal.

Přestože Matějček a kol., pojednávali o tom, že typickým znakem pro ústavní výchovu může být psychická deprivace, u mých respondentů se to však neprokázalo. Za problematické zde považuji nepřípravenost na samostatný život, kterou vnímám opět jako specifickou součást života, která je konkrétní pro lidi po odchodu z dětského domova. Lidé po odchodu z dětského domova mají různá očekávání, která je posléze

mohou nepříjemně zaskočit. Problematiku navazování hlubších vztahů a projevování citů, jak zmiňovala Grohová., a kol., můžeme spatřit například u Petra, který má problém si najít kvalitní vztah.

Na závěr je za mě velmi důležité zmínit, že vzhledem k počtu mých respondentů, není možné výzkumné závěry zobecňovat na celou populaci. Nemusí se týkat všech lidí, co opustili dětský domov, a také že zmíněná specifika nejsou jediná se kterými, se klienti z dětského domova ve svém životě potýkají.

Resumé

Práce se zabývá, s jakými specifiky životní situace se potýkají lidé po opuštění dětského domova. Výzkumným problémem je proces osamostatnění člověka po odchodu z institucionální formy péče o děti. Práce se zabývá tím, jak se tito lidé začlenili do společnosti, a jak fungují v dospělém světě, ačkoliv byli odloučení od rodiny. Zda se potýkají s nějakými předsudky ve společnosti. Jak je život v ústavní péči ovlivnil, a to především v klíčových oblastech, jako jsou vztahy, profese nebo i jejich pohled na rodičovství jako takové. Tato práce je zkoumána kvalitativním výzkumem s využitím metody polostrukturovaných rozhovorů.

Summary

The thesis deals with the specifics of the life situation faced by people after leaving the orphanage. The research problem is the process of independence of a person after leaving an institutional form of child care. The thesis looks at how these people have integrated into society and how they function in the adult world, even though they have been separated from their families. Whether they face any prejudice in society. And how living in residential care has affected them, particularly in key areas such as relationships, careers and even their views on parenting. This thesis is explored through qualitative research using a semi-structured interview method

Použité zdroje

- 1) BĚHOUNKOVÁ, L., *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, (2012). 208 s.
- 2) BRIDGES, W., (1986). *Transitions: Making sense of life's changes*. Cambridge, MA: Perseus Books
- 3) COURTNEY, M. E. (2011). *Residential care for children and youth: Why or why not?*. New York: Columbia University Press
- 4) DOM – Dům otevřených možností, o.p.s., nevládní organizace, služby (online) 2014 (cit. 2023-04-02) Dostupné z:<http://dom-os.cz/sluzby/tykadlo/>. .
- 5) GROHOVÁ, J., (2011). *Dítě v náhradní rodině potřebuje i vaši pomoc*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče.
- 6) HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s.
- 7) HLINICOVÁ, H., (2004). *Kvalita života sborník příspěvků z konference, konané dne 25.10.2004 v Třeboni* [online]. [vid. 20. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.ipvz.cz/seznam-souboru/515-kvalita-zivota-sbornik-prispevku%20z-konference-konane-25-10-2004%20vtreboni.pdf#page=11>
- 8) CHRÁSKA, M., *Metody pedagogického výzkumu*, Praha: Grada, 2007. 265 s., ISBN: 8024713694
- 9) KASALOVÁ, M., MAREŠ, J. (2012). *Dětský domov jako prostor výchovy k bezpečnému vztahu*. In O. Palán, & J. Šťastný (Eds.), *Dítě v dnešní společnosti* (s. 16-20). Hradec Králové: Gaudeamus

- 10) KLINGVALL, M., (2001). *Children in Institutions*. Sweden: Danagårds Grafiska, Ödeshög.
- 11) KOPŘIVOVÁ, L., *Odchod dětí z dětského domova*. Brno, 2006. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/68622/pedf_m/DP_Koprivova.pdf. Diplomová práce.
- 12) KUBIČKOVÁ, M., (2018). *Dětské domovy a jejich role v životě dětí*. Grada Publishing.
- 13) MATĚJČEK, Z., KOVAŘÍK, J., BUBLEOVÁ, V., (1997). *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum.
- 14) MATOUŠEK, O., a kol. (2013), *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál.
- DOZIER, M., ZEANAH, C. H., BERNARD, K. (2016). "Attachment and Biobehavioral Catch-up: An intervention for parents of young children in foster care." Springer.
- 15) Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2022). *Statistika ústavní péče o děti*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>
- 16) MÜHLPACHR, P., (2001). *Vývoj ústavní péče*. Brno: Masarykova univerzita.
- 17) Nadace Jana Pivečky, projekt ATD pro dětské domovy (online) 2016 (cit. 2023-04-03) Dostupné z: http://www.pivecka.cz/?page_id=172.
- 18) Nadace Terezy Maxové (online) 2016 (cit. 2023-03-30) Dostupné z: www.equalcr.cz/files/clanky/1098/0111_Nadace_T._Maxove_new.ppt.
- 19) Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových, projekty a nadační příspěvky (online) 2013 (cit. 2016-04-02) Dostupné z: <http://nadacnifondklausovych.cz/projektya-nadacni-prispevky/ii-cyklus-projektu-startovne-do-zivota.asp>
- 20) PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., (2022). *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada, 2022.

- 21) SOS dětské vesničky, odcházení z náhradní péče (online) 2016 (cit. 2023-04-02) Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/projekty/odchazeni-z-nahradnipece>
- 22) SYCHROVÁ, A., 2014. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. 1. vyd. Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.
- 23) ŠŤASTNÝ, J., ŠTĚPÁNKOVÁ, K., PÍPAL, P. (2016). *Dětské domovy v České republice*. Praha: Portál
- 24) ŠVANCAR, Z., BURIÁNOVÁ, J., *Speciálně – pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy I. vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.
- 25) THOITS, P. A., (2011). *Mechanisms linking social ties and support to physical and mental health*. Journal of Health and Social Behavior, 52(2), 145-161.
- 26) TRNKOVÁ, L., 2018. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer..
- 27) VANČÁKOVÁ, M., nedatováno, *Institucionální péče o dítě* [online]. [vid. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/system-nahradni-rodinne-pece-v-cr/institucionalni-ustavni-pece-o-dite/>
- 28) Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. In: Sbíрка zákonů České republiky [online]. 2006 [vid. 17. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-438>
- 29) Vyhláška č. 54/2005 Sb., o ústavní péči o děti. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-54>
- 30) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>
- 31) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: Sbíрка zákonů České republiky [online]. 2006 [vid. 17. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

32) Zákon č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších předpisů. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2002 [vid. 15. 10. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>